

Litteratur

Anne-Eva Brauneck: Allgemeine Kriminologie. Rowohlt Taschenbuch Verlag, Hamburg, 1974. 314 s.

Hans Joachim Schneider: Kriminologie, Standpunkte und Probleme. Walter de Gruyter, Berlin-New York, 1974. 287 s.

Vesttysk kriminologi er i disse år spændende ved at indeholde en usædvanlig stor bredde og ved at udvise en imponerende produktivitet. Man er vidne til, at tysk samfundsvidenskab omsider har rejst sig igen efter Hitler-tidens ødelæggelser. Genopbygningen er væsentligst sket med udgangspunkt i angelsaksisk samfundsvidenskab. Men samtidig rummer Tyskland de elementer, der skaber den store bredde: Dele af en kriminalbiologisk og -psykiatrisk tradition (efter Kretschmer og Kurt Schneider) har overlevet; den vil dog næppe vinde genklang hos de nordlige naboer. Men på den anden side finder man i Vesttyskland også socialdemokratiske og nymarxistiske tendenser, som man sjældent ser i den angelsaksiske litteratur. Derfor er der grund til at tro, at man i Norden i de kommende år kan hente mange frugtbare ideer fra samfundsvidenskaben i Vesttyskland.

De to fremstillinger, jeg skal omtale her, udgør — så vidt jeg er orienteret — årets høst af almindelige sammenhængende kriminologifremstillinger. I de nærmest foregående år er lignende fremstillinger navnlig udgivet af Hans Göppinger (1971, 2. udg. 1973), Ulrich Eisenberg (1972), Günther Kaiser (1971), Hilde Kaufmann (1971) og Armand Mergen (1967). Groft forenklet kan man inddele den vesttyske produktion i en stærkt forbryderorienteret del og en del, hvor det ensidige i forbryderorienteringen erkendes. Den kriminalbiologisk og -psykiatrisk påvirkede litteratur er i sagens natur forbryderorienteret. Store dele af den kriminalsociologiske litteratur er det også, jfr. f. eks. Göppingers fremstilling. Også den her i tidsskriftet (NTfK 1973 s. 335f) tidligere omtalte rapportsamling af Günther Kaiser & Thomas Würtenberger: „Criminological Research Trends in Western Germany“ (Berlin 1972) ligger på denne linie. Den indeholder en fortrinlig bibliografi, men til den, der ønsker et repræsentativt indtryk af vesttysk kriminologi, anbefaler jeg i stedet Hans Joachim Schneider: „Die gegenwärtige Lage der deutschsprachigen Kriminologie“, *Juristenzeitung* 1973 s. 569—583. — De to bøger, der skal omtales her, hører nærmest til den anden del.

Mere kritisk orienterede kriminologer er lidet tilbøjelige til at ytre sig i form af lærebøger. Jeg skal derfor henlede opmærksomheden på Tillman Moser: „Jugendkriminalität und Gesellschaftsstruktur“ (Frankfurt a/M 1970), hvis udgiver står for en psykoanalytisk baseret samfundskritisk opfattelse af kriminologien, som har spillet en væsentlig rolle i debatten i Vesttyskland. Endvidere skal jeg fremhæve Arbeitskreis Junger Kriminologen (AJK) — en meget aktiv sammen-

slutning af et halvt hundrede kriminologer. AJK har bl. a. udgivet: „Kritische Kriminologie. Positionen, Kontroversen und Perspektiven“ (München 1974).

Anne-Eva Brauneck har en juridisk og psykologisk baggrund og er professor i kriminologi og kriminalpolitik ved Universitat Giessen. Hendes „Allgemeine Kriminologie“ skal tjene som larebog og indforing i kriminologien.

Bogens storste fortrin fremfor andre vesttyske fremstillinger af kriminologien er, at den indeholder et omfattende afsnit om kriminaliteten i Vesttyskland. Gennem dette afsnit kan den interesserede fa bade overblik over og indblik i den registrerede kriminalitet i Vesttyskland. De vasentligste træk i omfanget og udviklingen af den registrerede kriminalitet adskiller sig ikke meget fra danske forhold; dog kan den registrerede berigelseskriminalitet ikke helt sta mal med den danske, og den registrerede volds- og sadelighedskriminalitet er en del storre. Som andre vestlige stater har Vesttyskland siden ca. 1955 oplevet en stark stigning i berigelseskriminaliteten; forf. betragter navnlig den stigende bestand af biler som arsag til dette.

Behandlingen af kriminaliteten i Vesttyskland er i sig selv et skridt væk fra den forbrydercentrerede kriminologi og et forsog pa at se kriminaliteten som et massefenomen i samfundet. Forf. er ogsa aben over for de problemer, der rejses af bl. a. erkendelserne vedrørende ikke-registreret kriminalitet, men bogen er dog i overvejende grad skrevet pa grundlag af den traditionelle kriminologis resultater.

I forbindelse med den omfattende behandling af den vesttyske kriminalstatistik kunne man have onasket sig nogle bemærkninger om DDR's tilsvarende statistik. Pa den anden side af grensen gor man meget ud af at papege, at den registrerede kriminalitet er flere gange mindre end i DBR. Hvordan ser man fra vesttysk side pa disse sammenligninger?

I mange af sine analyser sondrer forf. mellem Nahraumdelikte (lovovertredelser mod nærtstaende) og Fernraumdelikte (ude fra kommende lovovertredelser). Dette begrebspar horer nært sammen med psykologisk funderede betragtninger over kriminalitetsarsagerne, jfr. straks nedenfor.

Nar man har sat sig som opgave at skrive en overskuelig larebog i kriminologi, kommer man uvagerlig ud for det problem, at man er nodt til at behandle et begrænset udvalg af emner. I overensstemmelse med sin baggrund har forf. to omfattende afsnit om kriminalitet og opvækst og om kriminalitet og alder. Navnlig i afsnittet om opvæksten er det til tider svært at se sammenhangen med den vrige fremstilling. Ligesom et kort afsnit om anlags- og sygdomsfaktorer er disse afsnit præget af en betragtning af den enkelte lovovertreder.

De mellemliggende afsnit — Kriminalitet som konflikt: historisk udvikling, Kriminologiens udvikling og Befolkningsgrupper i sarlige situationer gor opmærksom pa en række sammenhange af almindelig

samfundsmæssig karakter, omend der ofte også anlægges en psykologisk synsvinkel. I afsnittet om kriminalitet som konflikt behandles bl. a. ulighedsproblemet. Afsnittet om befolkningsgrupper i særlige situationer giver bl. a. et overblik over den tyske litteratur om nationalsocialistiske forbrydelser.

Bogens bibliografi rummer bl. a. de væsentligste arbejder fra de seneste års vesttyske kriminologiske litteratur, men den er lidet overskuelig.

Dipl.-Psych., Dr. jur. *Hans Joachim Schneider* er professor ved Universität Münster/Westfalen. Hans „Kriminologie“ angives ikke at være nogen egentlig lærebog, men en samling af radioforedrag med den opgave at orientere om de vigtigste synspunkter i moderne kriminologi. Den mundtligt prægede form gør fremstillingen let tilgængelig.

De emner, der behandles, er gængse: Kriminologien i samfundet, Kriminologiens selvforståelse, Kriminologiens hovedretninger, Kriminalitetspotentiale og -struktur, Økonomisk kriminalitet og organiseret kriminalitet, Social forårsagelse og kontrol, Kriminalitetsforebyggelse og behandling. Det mest interessante afsnit er det, der behandler økonomisk og organiseret kriminalitet. Her får man en nyttig oversigt over et stof, som ellers er svært at holde sammen på.

Man lægger mærke til, at forf. er orienteret i østeuropæisk kriminologi, omend han ikke går ind på dens teoretiske grundlag, men simpelthen inddrager resultater fra enkeltundersøgelser.

Fremstillingen er sandsynligvis meget brugbar for den tyske læge læser. Dog kan den næppe leve op til prætentionen om at orientere om de vigtigste synspunkter i moderne kriminologi. Dertil er denne for broget. Som enhver anden i en tilsvarende situation har forf. været nødt til at foretage et udvalg, og det er naturligt nok præget af hans forskningspolitiske standpunkt. F. eks. bruger han 24 sider på at gennemgå nogle amerikanske behandlingseksperimenter; mindre behandlingsorienterede synspunkter kommer derimod ikke rigtig frem.

Set fra en nordisk synsvinkel må denne bog betegnes som en tysk oversigt over nogle amerikanske synspunkter på kriminologien. Forf. er en stor beundrer af den amerikanske og engelske forskning på området. Til gengæld nedvurderer han helt generelt den vesttyske indsats — ligesom i øvrigt i den ovenfor omtalte oversigtsartikel over den vesttyske litteratur. Det betyder, at denne bog kun i ringe omfang benytter tysk materiale, og at den negligerer tyske synspunkter.

Forf. erklærer sig som interaktionist. Man mærker ikke meget til det gennem fremstillingen, der ikke holdes sammen af nogen strengt gennemført teori. Og man skal være opmærksom på, at der er langt mellem forf. og AJK, som i hvert fald rummer meget betydelige interaktionistiske elementer. Den interaktionisme, der har udviklet sig — og stadig udvikler sig — inden for AJK har bidraget til at dreje forskningen fra lovovertræderen til myndighederne og samfundet.

Mogens Moe.

Sv. Gram Jensen: Studier over lovens strengeste straf i Danmark 1858—1957. Christian Ejlers' Forlag, København 1974. 119 s.

Det første indtryk af denne bog er ualmindelig tiltalende. Trods den dystre titel er det en meget behagelig tryksag, præget af omhu i typografien, i valget af omslagsbilleder og med hensyn til korrekturlæsning. Det gode indtryk forstærkes yderligere, når man går i gang med at læse bogen. Forfatterens sprog er velplejet og hans stil udsøgt på en lidt gammeldags måde, men klar, let og forståelig for enhver. Emnet er, som titlen antyder, pønologisk; men der er enkelte kriminalpolitiske indslag af interesse også for andre end de specielt pønologisk interesserede. Samtidig er bogen en kulturhistorisk skildring af et begrænset, men vigtigt område af samfundslivet.

Forfatterens omhu og akkuratesse præger ikke blot sprog og stil, men også hans behandling af det dokumentariske materiale. Undersøgelsen omfatter samtlige personer, der „ved endelig dom, afsagt i tidsrummet 1. januar 1858—31. december 1957 er ifaldet lovens strengeste straf for overtrædelse af den almindelige borgerlige straffelovgivning.“ Militære straffedomme, domme i forbindelse med landsvigeropgøret og lignende ekstraordinære sager er altså ikke medtaget i undersøgelsen.

Det har været et af undersøgelsens formål at se, hvordan det gik de dømte efter afsigelsen af en dom til lovens strengeste straf. Blev de henrettet og i bekræftende fald hvordan? Blev de ikke henrettet, hvordan gik det dem så? En andet formål har været at konstatere, for hvilken forbrydelse maksimumsstraffen er blevet idømt. Endelig var det meningen at se nærmere på, om de dømte frembyder væsentlige fællestræk af kriminologisk interesse.

Til nærmere belysning af bl. a. disse spørgsmål havde det været ønskeligt, om forfatteren havde sammenlignet f. eks. med en beskrivelse af lovens næststrengeste straf. Bogen ville derved være blevet mere omfangsrig; men ved at undlade en sådan sammenligning har forfatteren spillet sig en værdifuld videnskabelig analysemulighed af hænde. Det skal imidlertid ikke afholde nogen fra at læse bogen, som er en god beskrivelse og værdifuld i sig selv.

I første kapitel defineres begreberne, og der redegøres for metoden. I kapitel 2 behandles de kvalificerede livsstraffe (dødsstraffe) for perioden 1858—1866, da den første samlede danske straffelov (1866-loven) kom og afskaffede de kvalificerede livsstraffe. Kapitel 3 omhandler den simple livsstraf (almindelig dødsstraf) i form af offentlig henrettelse ved halshugning med økse i perioden 1866—1932. Den nye straffelov af 1930, der trådte i kraft i 1933, afskaffede denne form for straf. Herefter var lovens strengeste straf fængsel på livstid (kapitel 4). I kapitel 5 drøfter forfatteren anvendelsen af livsvarigt fængsel over for den såkaldte (tidsubestemte) psykopatforvaring. Kapitel 6 indeholder en sammenfatning af undersøgelsens hovedresultater. Den egentlige fremstilling slutter derefter med et „kriminalpolitisk an-

hang“ i kapitel 7, hvor forfatteren gør sig til talsmand for, at man afskaffer fængsel på livstid og gør den tidsbestemte fængselsstraf til lovens strengeste straf. Begrundelsen er først og fremmest humanitets-hensyn og et ønske om at skabe klarhed i interneringens retsgrundlag. Forfatteren mener dog, at man på en eller anden måde må sikre sig imod, at farlige personer løslades på et tidspunkt, da de stadig er farlige for retssikkerheden. Der må således tilvejebringes regler, der gør det muligt at forlænge interneringstiden udover det ved dommen fastsatte. Afgørelsen heraf bør i de konkrete tilfælde træffes af domstolene. Bogen afsluttes med appendices (tabeller og domsregister) samt med et resumé på engelsk ved *Reginald Spink*.

Svaret på de tre spørgsmål, som stilles i begyndelsen af bogen, kommer i kapitel 6 og må betegnes som bogens egentlige konklusion, der går ud på, at de forbrydelsesarter, for hvilke der idømtes lovens strengeste straf i løbet af 100års perioden, er blevet indskrænket i antal fra de fire typer (kvalificeret drab, fostermord m. v., blodskam og sodomi), for hvilke kvalificeret livsstraf (skærpet dødsstraf) var obligatorisk, over tre former (overlagt drab, livsfarligt overfald på fængselsbetjent og forsættligt drab), der dog alle har med en form for drab at gøre, og hvor kun de to første kræver obligatorisk anvendelse af dødsstraf i det hele taget, til én form (manddrab), hvor den strengeste straf er reduceret til fængsel på livstid, der anvendes fakultativt. Samtidig er antallet af tilfælde, hvor den til enhver tid strengeste straf anvendes, faldet fra 90 over 70 til 47 tilfælde, for kvinder alene fra 57 over 32 til 2 ialt.

Faktisk skete endvidere det, at den kvalificerede livsstraf ikke fuldbyrdedes i et eneste tilfælde af de 90, den almindelige dødsstraf kun i 4 af de 70 tilfælde fra 1866—1932 og via benådning fra den kvalificerede i 5 af de 90 tilfælde fra 1858—1866. Resten blev benådet til strafarbejde (tugthus eller forbedringshus) på livstid eller for bestemt tid. Af disse døde i perioden (1858—1932) 25 i straffeanstalterne, de øvrige kom i hvert fald ud, inden de døde. Af de livstidsdømte (1933—1957) hensad pr. 1/4 1973 endnu kun 3 i kriminalforsorgens anstalter, og kun 2 var afgået ved døden i anstalt (1935 og 1938).

Kriminologisk set er der en bemærkelsesværdig stærk forskydning i antallet dømte til lovens strengeste straf, der begunstiger kvinderne og dem, der har få eller ingen forstraffe. Langt den overvejende del kommer fra samfundets laveste lag. For perioden 1933—1957 er frekvensen af psykiske lidelser desuden meget høj. Et faktum som nok kan undre; men som forfatteren hævder „let kan forklares ud fra teorien om gruppemodstandens betydning“. Til gengæld er dette en alt for let måde for forfatteren at slippe uden om teoretiske spørgsmål på, og det er temmelig utilfredsstillende for læseren.

Det er en almindelig anmelderfejl at kritisere en forfatter for, at han ikke hellere har skrevet en helt anden bog end den foreliggende. Det skal jeg undlade allerede af den grund, at jeg synes, at forfatteren

har skrevet en god og læseværdig bog, der udfylder et hul i vor pønløge videns; men læsningen giver appetit på mere. Derfor synes jeg også, at han skylder os en uddybende fortsættelse.

Preben Wolf

Festschrift für Hans Welzel zum 70. Geburtstag am 25. März 1974.
Walter de Gruyter, Berlin & New York 1974. 956 s.

Der kan siges noget ufordelagtigt om festskrifter. De bliver let for tykke og får præg af at mange forfattere har skullet eller gerne villet skrive et eller andet uden at have tilstrækkelig meget nyt at bringe. Men festskrifter har også deres gode sider. Hvis man gerne vil følge lidt med i tysk strafferet, kan sådanne samlinger af specialafhandlinger og oversigter være en udmærket hjælp til at holde sig orienteret om udviklingens gang og de skiftende eller stridende synspunkter. Fra tysk strafferetlig litteratur må man endnu nævne den store „Frank Festgabe“ i to bind fra 1930 som et af de mere bemærkelsesværdige værker. Også i de senere årtier har en række af de mest fremtrædende navne fået deres festskrifter: Mezger, Eberhard Schmidt, Engisch, Maurach m. fl. Bøger som disse henvender sig navnlig til dem, der interesserer sig for de grundlæggende begreber som benyttes til beskrivelse af strafansvarets almindelige betingelser. Man finder dog også udmærkede bidrag til strafferettens specielle del og straffeprocessen, men meget lidt om sanktionsproblemer. Dette gælder også det i 1974 udkomne *Festschrift für Hans Welzel*, der er på henved 1.000 sider og indeholder 50 bidrag, når man medregner en fortegnelse over professor Hans Welzels skrifter. Welzel er navnlig kendt som ophavsmand til den såkaldte „finale handlingslære“, der giver en ny opstilling af visse af strafansvarets grundbegreber. Det er noget tvivlsomt om Welzels lære byder på systematiske eller andre fordele fremfor den hidtidige teori. I nordisk teori vil de fleste formentlig være enige om at man kun har en begrænset nytte af at arbejde med et generelt handlingsbegreb. Den tyske lære herom synes at bidrage til en unødigt kompliceret opfattelse af forholdet mellem begreber som gerningsindhold, retstridighed, tilregnelser, retsvildfarelse m. v. Men Welzels lære har haft stor indflydelse, og de fleste bidragydere til dette festskrift beskæftiger sig direkte eller indirekte med den. Skal man i korthed pege på nogle bidrag af interesse fra et nordisk strafferetligt synspunkt, kan der bl. a. henvises til afhandlinger om affektforbrydelser (Krümpelmann), forbrydelsers fuldbyrdelse (Jescheck), tilbagetræden ved medvirken (Grünwald), strafudmåling (Bruns), drab efter begæring (Hirsch), selvmord og medvirken hertil (Schmidhäuser), ulovlig tvang (Arzt), forsikringsmisbrug (Geerds), seksualforbrydelser (Schroeder) og bagatelkriminalitet (Dreher). Det skal tilføjes at festskriftet indledes med nogle historiske bidrag, navnlig med emner fra naturrettens historie.

Knud Waaben

Nordisk psykiatrisk Tidsskrift 1974, bd. 28, hæfte 5. Temanummer:
Nordisk retspsykiatrisk symposium 1973.

I november afholdtes på „Rungstedgård“ nord for København et nordisk retspsykiatrisk symposium, der var arrangeret af overlæge Bent Borup Svendsen på foranledning af Nordisk retspsykiatrisk Samarbejdskomité. Symposiet var koncentreret om retspsykiatriske opgaver indenfor strafferetten. En væsentlig del af det skriftlige materiale, der forelå for deltagerne, er nu publiceret i Nordisk psykiatrisk Tidsskrift under redaktion af dr. Hans Adserballe, der også har sammenfattet nogle af drøftelserne. Der er grund til at henlede opmærksomheden på denne publikation, navnlig fordi den gengiver de udmærkede oversigter over retspsykiatriens stilling i de nordiske lande som mødets arrangør havde skaffet til veje. Borup Svendsen havde selv påtaget sig at skrive den danske rapport. Om finsk, islandsk og norsk retspsykiatri er der oversigter af henholdsvis Matti Tuovinen, Thordur Möller og Per Anchersen. Fra Sverige foreligger der en oversigt af Anita Meyerson og Karl-Erik Törnqvist; hertil føjer Ants Anderson nogle synspunkter vedrørende aktuel retspsykiatrisk planlægning indenfor den svenske socialstyrelse.

K. W.